

TRADIČNÍ ČESKÝ PODZIM

ilustrace Josef Lada

zvyky

říkadla

písničky

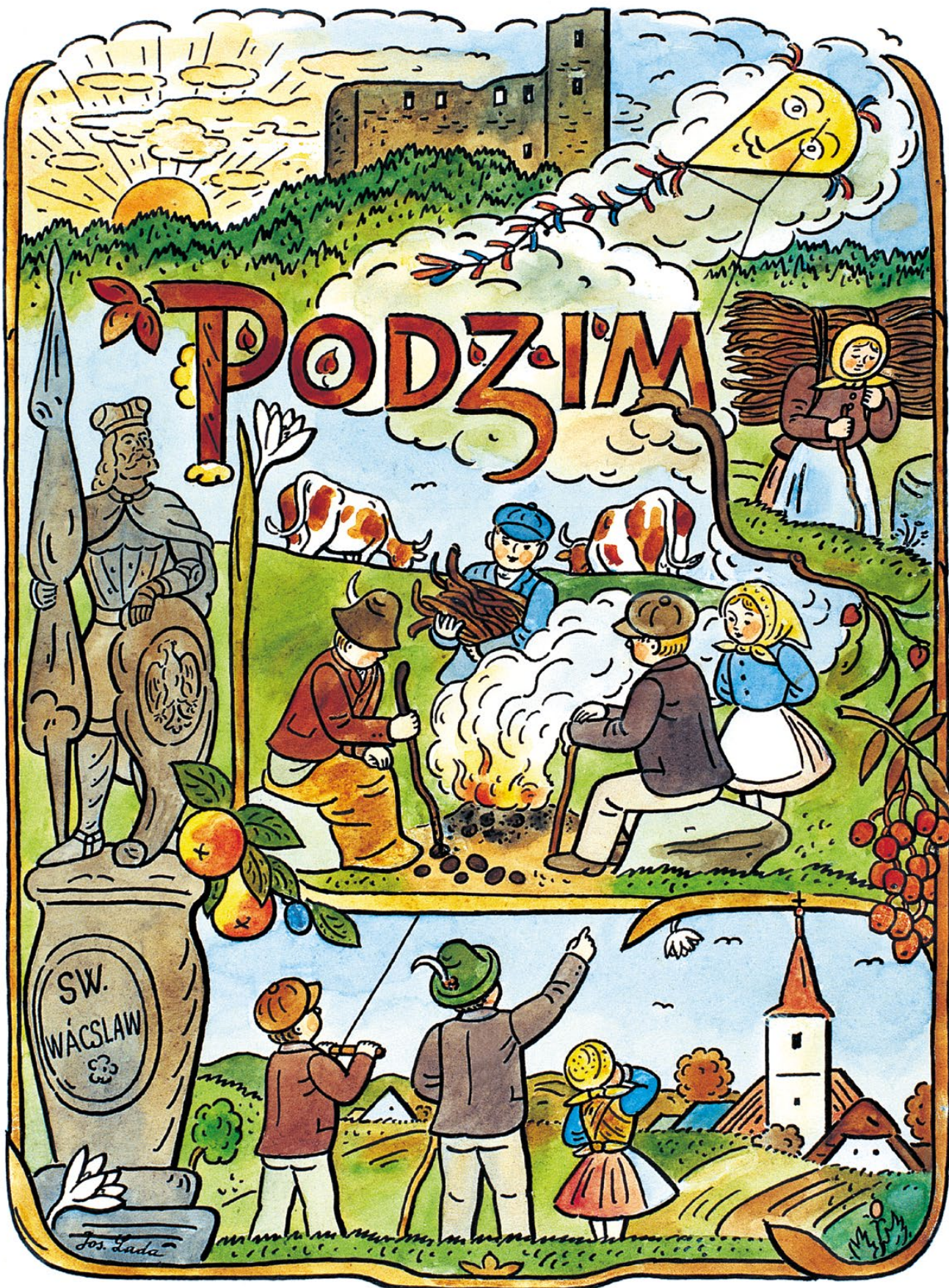
TRADIČNÍ ČESKÝ PODZIM

ilustrace Josef Lada

Náš táta šel na houby,
on tam někde zabloudí.
Nezabloudí, těšte se,
on vám houby přinese.

Já do lesa nepojedu,
já do lesa nepudu,
kdyby na mě hajný přišel,
on by mi vzal sekeru.

Byla jedna babka,
prodávala jabka.
Za dřravý groš
prodala jich koš.

Vlaštovičko, leť,
už je na tě čas,
listí žloutne, poletuje,
po strništích vítr duje,
bude brzo mráz.

Hop, táto, přes bláto,
přes kamení,
kočka se nám vdává,
pes se žení.

Horo, horo, bramborová,
má panenka není doma,
není doma, je na poli,
vykopává tam brambory.

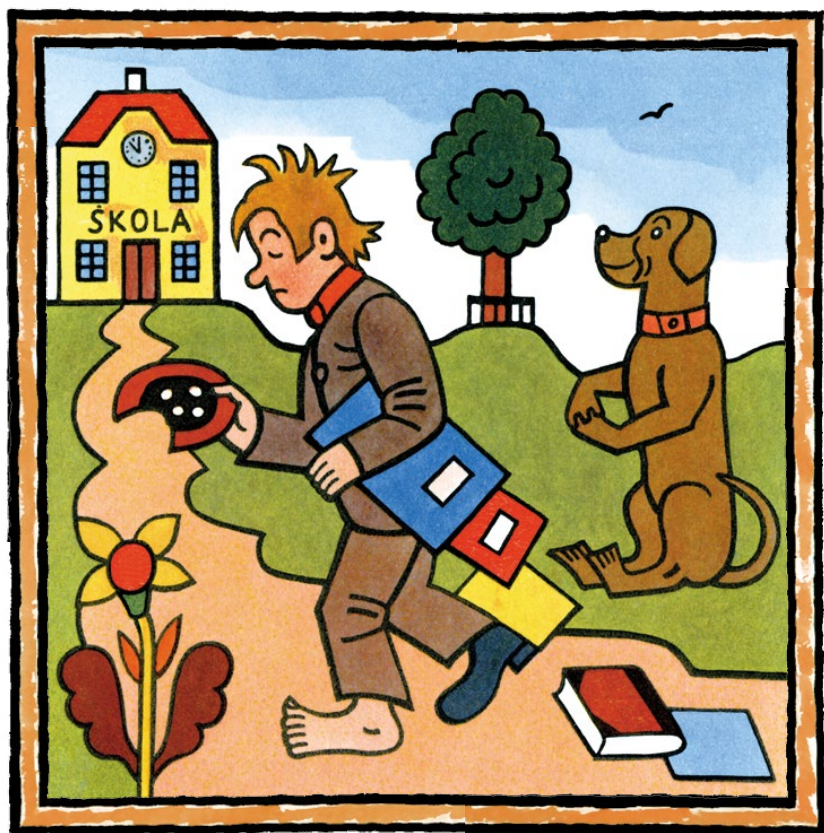
PODZIM

Podzim je jedno ze čtyř ročních období. V této době se pomalu zkracují dny, začíná se ochlazovat a příroda se chystá k zimnímu spánku.

Astronomický podzim začíná podzimní rovnodenností (22. nebo 23. září) a končí zimním slunovratem (21. prosince). V této knížce se děti seznámí s meteorologickým podzimem, který zahrnuje měsíce: **září, říjen, listopad**.

Podzim a s ním dozlatova zabarvená krajina pomalu chystají přírodu k zimnímu spánku. Země se chlubí sklizenými sady, poli, chmelnicemi i vinicemi a ptáci odlétají do teplých krajín. Děti se těší po prázdninách do školy, na česání sladkého ovoce, sbírání hub v lese, pouštění draků, opékání buřtů u ohníčků i na výrobu zvířátek z kaštanů. Touto knihou připomeneme dětem nejen oblíbené české svátky, tradice, zvyky, obyčeje, ale i nejznámější lidová říkadla a písničky, které se vztahují právě k tomuto pestrobarevnému ročnímu období.

Ivánku náš, copak děláš?
Děti jdou ze školy,
ty teprv do školy,
na nic nedbáš.

A už je tu září,
na léto jde stáří,
odlétaj pryč tažní ptáci,
vylétaj barevní draci.

Říjen vešel do zahrady,
spousty barev namíchal,
s každým stromkem ví si rady,
barvu na ně nadýchal.

Listopade, listopade,
už ti mlha světlo krade,
poslední list plachtí k zemi,
mráz přijíždí se saněmi.

Už se zase barví listí,
do červena, do zlata,
je to pro něj velké štěstí,
že nepadá do bláta.

PODZIMNÍ SKLIZNĚ A SLAVNOSTI

Podzim je časem dozrávání plodin, sklizně úrody, houbaření v lese a také příprav na zimu. Toto období bývá krásně barevné a voňavé. Zahrady i sady jsou ve znamení česání ovoce a sklizení zeleniny. Hospodyňky pečou sladké koláče nebo oblíbený štrúdl a odpradávná připravují nejrůznější pochutiny na další část roku – zavařeniny, marmelády, kompoty, povidla, čalamády, nakládané zelí i okurky. Tradiční a velmi oblíbené jsou v našich krajích také pochoutky z nasbíraných hub. Sušené houby nebo křížaly jsou pak ozdobou každé kuchyně.

**Slunce líbá jablíčka,
na tváře i na líčka.
Ta jablíčka červená,
budou brzo snědená.**

Foukej, foukej, větříčku,
shoď mi jednu hruštičku,
shoď mi jednu nebo dvě,
budou sladké obě dvě.

V širém poli stojí hruška
malovaná až do vrška.
Kdo ji maloval? Má milá,
když na travičku chodila.

Pořekadla, pověry, zvyky

Podzim na strakaté kobyle jede.

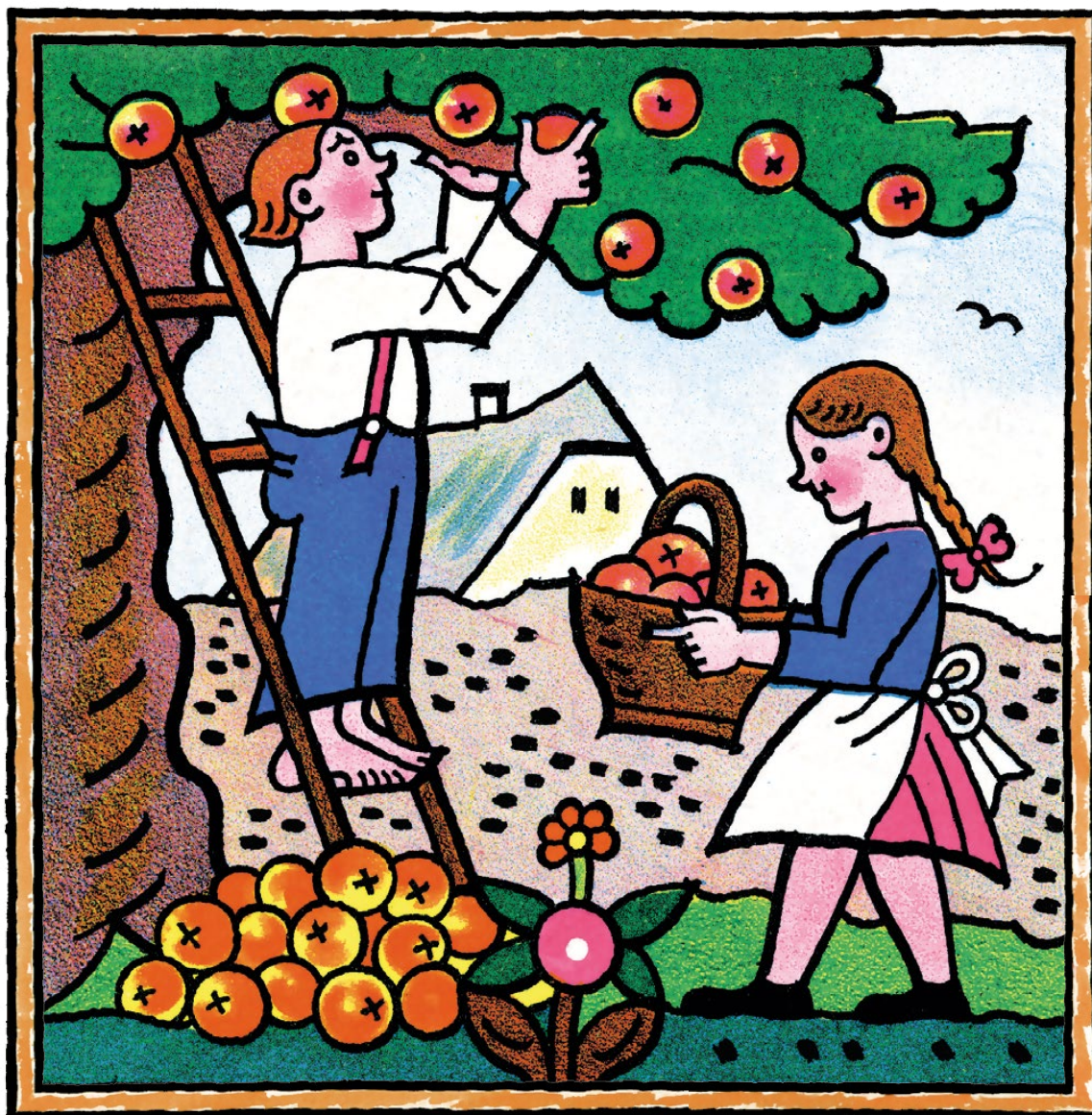
Na podzim sklízíme, co jsme na jaře zaseli.

Kterému stromu ovoce sluší, ten má jak člověk svou velkou duši.

První zralé ovoce směl utrhnout pouze hospodář, který pak stromky po sklizni řádně obryl, aby získaly dost síly přečkat zimu. V jiných krajích zase měla jako první ovoce utrhnout žena, což mělo zaručit, že strom bude mít bohatou úrodu i příští rok.

Aby nebylo stromům v zimě smutno a přečkaly mrazy, mělo se jim při česání ovoce zpívat.

Ráno obírej mě,
večer očesej mě,
jen mě neuraz,
dám ti za rok zas.

Svíťí, svítí, sluníčko,
dá nám pánbůh jablíčko.
Bude-li to málo,
přidá panské stádo.

Koulelo se, koulelo
červené jablíčko,
komu ty se dostaneš,
má zlatá Ančičko?

Koulela se, koulela,
dvě naproti sobě,
komu bych se dostala,
než, Janíčku, tobě!

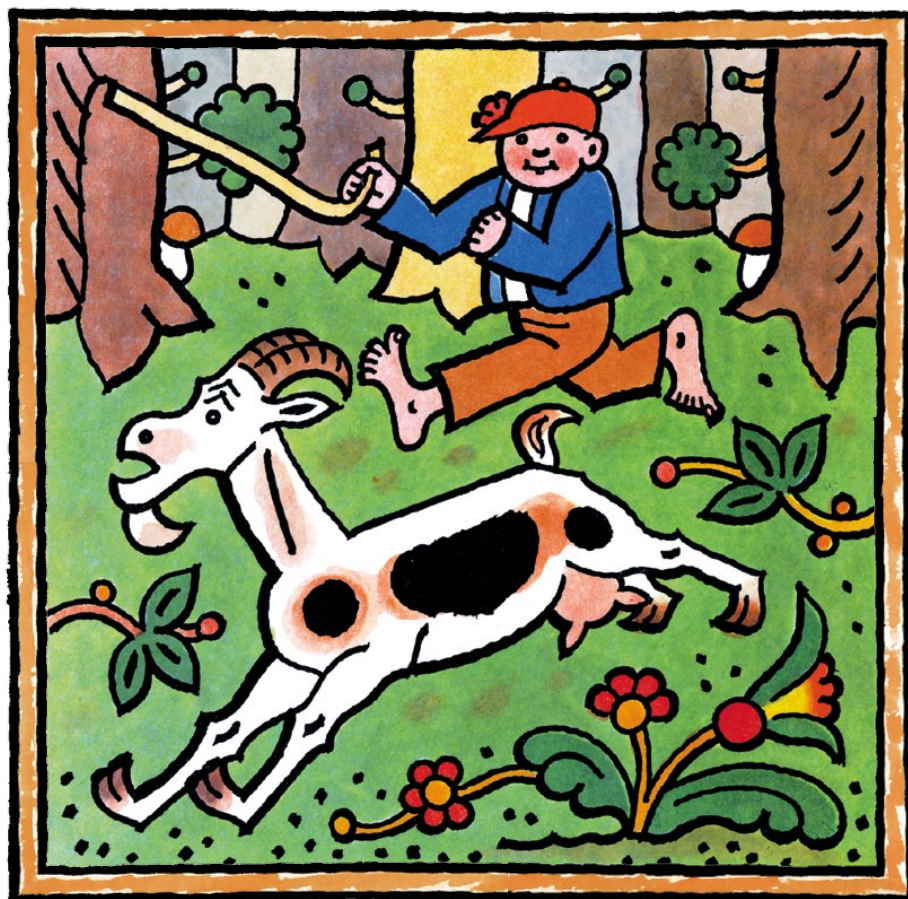
Kopu, kopu, brambory,
mám jich plné komory,
uvařím je na loupáčku,
pozvu na ně naši Kačku.

Na poli jsou hlávky zelí
a za polem zajíc sedí.
Ty, ušáku, buď v pozoru,
myslivec je na obzoru.

Záhon na brambory,
záhon na zelí,
jak se nám urodí,
bude veselí.

Šla Nanyňka do zelí,
natrhala lupení.
Přišel za ní Pepíček,
pošlapal jí košíček.

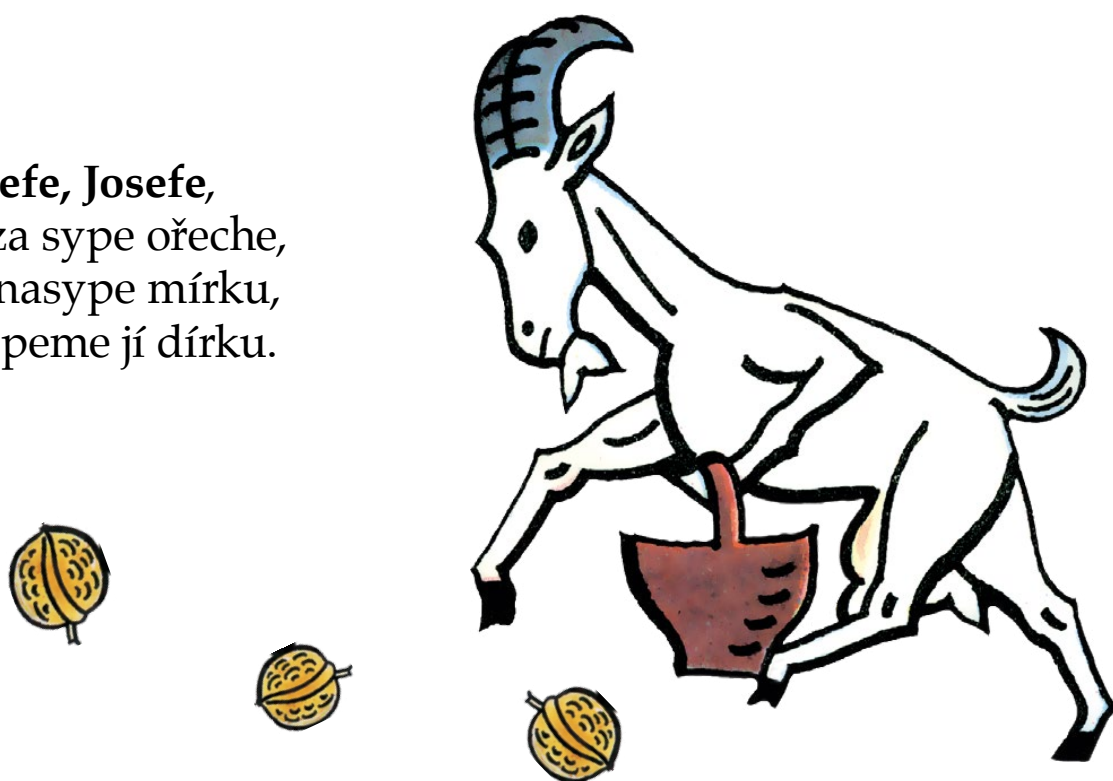

Josefe, Josefe,
koza běhá po lese!
Josef za ní s tlustou holí,
koza mečí, že to bolí.

Naše koza strakatá
měla pěkná kůzlata.
Sousedovic vedlejší
měla ještě pěknější.

Josefe, Josefe,
koza sype ořeche,
až nasype mírku,
zacpeme jí dírku.

Celý podzim se nesl v duchu oslav na počest ukončení sklizní ovoce i zeleniny, a tedy velebení veškeré vynaložené práce i následného děkování za úrodu. Už téměř zapomenuté je v současné době **oskorušobraní** (oskerušobraní), slavnost po sběru plodů z oskoruše. Tento strom se stal symbolem Slovácka a u nás roste pouze v tomto kraji. Dodnes se tato slavnost koná ve Tvarožné Lhotě. Oblíbenou oslavou sklizně ovoce bylo i **trnkobraní**, které se slavilo na konci sběru švestek (trnek). Nejznámější a největší však byly v naší zemi tyto slavnosti – **dočesná**, **konopická**, **dokopná** a **vinobraní**.

Řepa se vdávala,
celer výskal,
mrkev tancovala
a křen pískal.

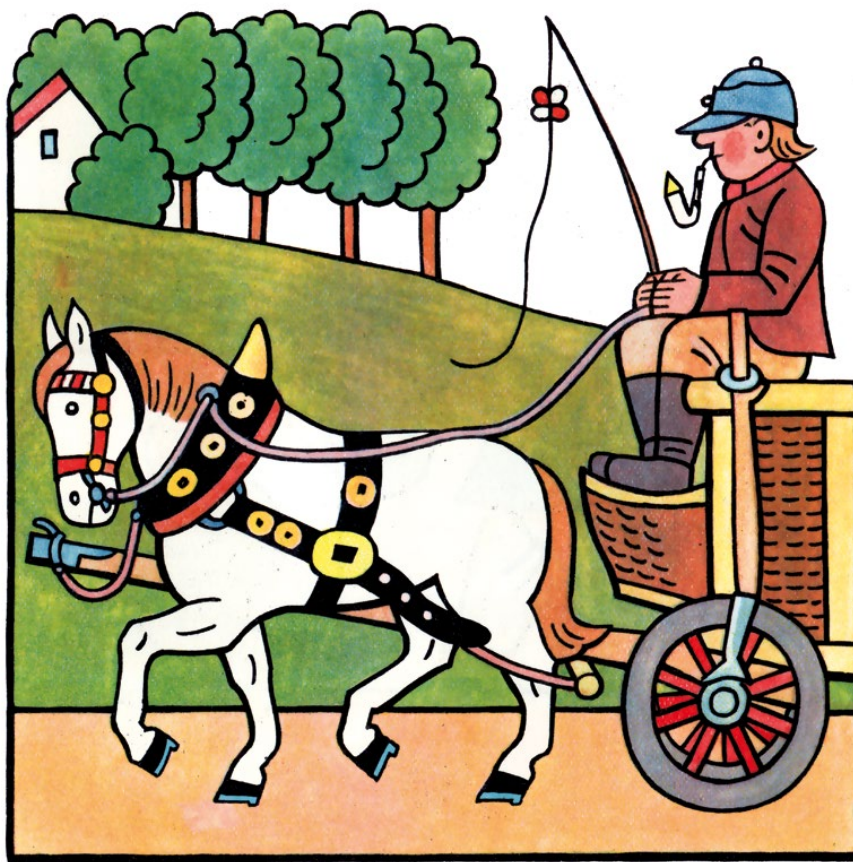

Dočesná

Slavnost při ukončení sklizně chmele – **dočesná** (dočesání chmele) – byla obdobou dožínek. V našich krajích se chmel tradičně pěstoval především na Žatecku, Rakovnicku a Lounsku. Už na konci srpna se do těchto oblastí začali sjíždět česáči ze širokého okolí. Česání „zeleného zlata“ byla velmi náročná práce a při jeho sklizni pomáhal každý, kdo mohl. Ještě ke konci minulého století byla potřebná každá ruka. Každoročně se konaly chmelové brigády a studenti z celé republiky jezdili „na chmel“.

Poslední den na chmelnici vyťahali česáči ze země všechny tyče, na které se chmel od jara natácel, a naložili poslední věrtele chmele na vyzdobený vůz tažený opentlenými koňmi. Na voze jeli česáči s chmelovými kyticemi za klobouky. V jejich čele stáli dva „náčelníci“, kteří drželi v rukou poslední dvě tyče z pole, ozdobené chmelem. Dívky šly vedle vozu s chmelovými věnci a celá chasa za zpěvu a bujarého veselí mířila ke statku svého hospodáře.

Vrata do statku byla většinou úplně zahalena chmelem, aby si poslední vůz musel hospodář vykoupit. Na dvoře pantáta všem poděkoval, vyplatil česáčům jejich mzdu a se ženou je pak pozvali na připravený hodokvas. Večer se všichni veselili, tancovali u muziky a „zlatavý mok“ tekł proudem až do rána.

Dnes je nejznámější a největší dočesná v Žatci. Koná se pravidelně první víkend v září. Toto město se rovněž pyšní nejmenší chmelnicí na světě a žatecký chmel patří mezi ty nejkvalitnější vůbec.

Kde se pivo vaří,
tam se dobře daří.
Kde se pivo pije,
tam se dobře žije.

Konopická

Podobnou slavností jako dočesná byla **konopická** (konopice, babský bál, zástěrková), která oslavovala ukončení sklizně lnu. Ačkoliv tato práce nebyla vůbec snadná, stala se, na rozdíl od sklizní jiných plodin, téměř výhradně ženskou záležitostí. Hned na začátku září ženy vytrhávaly len ze země ručně, nebo ho sekaly srpem. Přitom velmi dbaly na to, aby sklizeň skončila nejpozději v den svátku narození Panny Marie. Poté děvčata chodila len několik dní obracet, aby pořádně proschnul. Následně se svazoval povříslý do malých snopů, které krášlily krajinu.

Po svozu lněných snopků z pole se konala bujará lidová slavnost, které vládly ženy. Chasníci stáli u dveří či podél sálu, děvčata si dávala zahrát a vyzývala mládence k tanci. Tradičním tancem při sklizni lnu byla „skočná“ nebo „obkročák“. Při těchto tancích se všichni snažili vyskočit tak vysoko, jak by měl len vyrůst příští rok. O půlnoci dívky vyplatily chlapcům zapůjčené muzikanty a vláda nad vesnicí se zase vrátila mužům.

